

## KİTAP İNCELEMESİ – 1

Hazırlayan: Burçin YAZAR\*



### DÜRTME: SAĞLIK, ZENGİNLİK VE MUTLULUKLA İLGİLİ KARARLARI UYGULAMAK

Yazarlar:

Richard H. THALER, Cass R. SUNSTEIN  
(çev. Enver Günsel),

**Dürtme: Sağlık, Zenginlik ve Mutlulukla  
İlgili Kararları Uygulamak**, (4. bs.),

İstanbul: Pegasus Yayınları,  
2017, 336 s.

ISBN: 9786053430421

2017 Nobel Ekonomi Ödülü sahibi Richard H. Thaler ve Harvard Hukuk Fakültesi Profesörü Cass R. Sunstein tarafından yazılan “**Nudge: Improving Decisions About Health, Wealth, and Happiness**” ve Enver Günsel tarafından Kasım 2017’de “**Dürtme: Sağlık, Zenginlik ve Mutlulukla İlgili Kararları Uygulamak**” olarak çevrilen bu incelemenin konusu olan eser; hiçbir seçeneğin tarafsız bir şekilde sunulmadığını, bireylerin daha zengin, daha sağlıklı ve daha özgür olmalarını sağlayarak, hayatlarını iyileştirecek kararlara doğru dürtülmesi üzerine yeni bir bilim dalı olan davranışsal bilim araştırmasıyla seçim mimarisini nasıl uygulayabileceğimiz üzerine tartışma yaratarak, hem bireylere hem de devletlere seçim özgürlüğünü kısıtlamadan seçim mimarisini nasıl oluşturabileceğini önermektedir. Pegasus Yayınları tarafından yayınlanan eser teşekkür, önsöz ve kitap sonunda yer alan notlar kısımları hariç, “*İnsanlar ve Econ’lar*” isimli ilk kısmın ardından “*Para*”, “*Sağlık*”, “*Özgürlük*” ve son olarak da “*Uzatmalar ve İtirazlar*” adlı beş ana kısım ve bu kısımların alt başlıkları olmak üzere toplam on sekiz bölümden oluşmaktadır.

Kitabın ilk bölümü olan “*Giriş*” bölümünde yazarlar bir hasta için alternatif tedavi yöntemlerini belirleyen ve ilaçlar için tavsiye veren doktordan, şirket elemanlarının sağlık planına dâhil olması için dolduracakları formun

---

\* Arş. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, İstanbul, Türkiye, E-posta: [byazar@gelisim.edu.tr](mailto:byazar@gelisim.edu.tr)  
ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-0227-4374>

tasarımını hazırlayan kişilere kadar herkesi, insanların karar verdikleri konuda organize etme sorumluluğunu yüklenmiş “seçilmiş mimar” türünden insan olarak tanımlamaktadırlar. Küçük ve önemsiz gibi görünen ayrıntıların bireylerin davranışlarını büyük ölçüde etkilediği “Her şey önemlidir” varsayımı ile seçilmiş mimarların daha iyi olana dürtme (nudge) eylemi “Serbestçe Ataerkil Yönetim” (Libertarian Paternalism) olarak karşımıza çıkmaktadır. Thaler ve Sunstein seçim mimarlarının bir dürtme geliştirirken dikkate alması gerekeceği konulara iki farklı bakış açısından yaklaşmaktadırlar. Bu yaklaşımlardan ilki normal bir insan olarak hepimizin hata yapmamıza sebep olan çeşitli önyargılara teslim olduğumuz ve hatalarımızın bizi daha yoksul ve daha az sağlıklı hale getirdiği; çoğu kez, eğitim, kişisel finansman, sağlık hizmetleri, ipotekli konut finansmanı, kredi kartları, aile ve hatta dünyayı kapsayan konularda kötü kararlar aldığımız yaklaşımdır. İkincisi ise rasyonel düşünme yapısına sahip psikolojik olarak etkilenmeyen, sadece teşviklere cevap veren Econlardır.

*Kısım I: İnsanlar ve Econlar*, “Eğilimler ve Aptalca Hatalar” adlı ilk bölümde, karmaşık bir dünyada yaşayan bireylerin seçimlerinde derin düşünme olanağı bulamadığı durumlarda, kendi akıllarına göre yaklaşık hesaplar ve tahminlerinin yanlış yollara saptırdığı ve insanların dürtülebilen varlıklar olması sebebiyle hayatlarının en önemli kararlarında bile beklenmeyecek şekilde etkilendikleri belirtilmiştir. Yazarlar insan beyninin “Otomatik Sistem” olarak adlandırılan sezgi yoluyla, başka bir deyişle içgüdüsel ve otomatik anlayış, diğeri ise düşünerek ve mantık yoluyla “Düşünce Sistemi” olarak çalıştığını ifade etmişlerdir. Aynı zamanda bu farklılığın Amos Tversky ve Daniel Kahneman (1974) adlı iki psikolog tarafından geliştirilen sistematik eğilimlere ve önyargılara (heuristics and biases) neden olduğu belirtilmiş, demirleme (anchoring), hazır bulunma (availability) ve temsilcilik (representativeness) gibi üç anlayışa bağlı eğilimlere de yer vermişlerdir. Bireylerin kaybetmekten hoşlanmama duygusu bilinçsiz seçim ile birleştiğinde, eğer bir seçenek yokluk olarak tanımlanırsa da büyük bir pazar payına, yani güçlü bir dürtü etkisine sahip olacağı belirtilmiştir. “Yoldan Çıkmaya Karşı Direnmek” isimli ikinci bölümde, bireylerin davranışlarında öz-kontrol ya da kendine hâkim olma sorunu olduğu, şartlar ve çevrenin bireylerin seçimlerine etkileri konusunda belirli bir saflık ve deneyimsizlik yansıttığı ve nöroekonomi alanında yapılan araştırmalara göre de kendine hâkim olma, ya da öz-kontrol kavramlarına uygun ipuçları bulunduğu belirtilmiştir. Öz-kontrolün bir sorun olabileceğini bildiğimizden ve insanların kendi zayıf yanlarını biraz da olsa fark edince alışveriş listesi yapmak, sabah erken kalkmak için alarm kullanmak gibi bireylerin kendilerini kontrol etmek için kullandıkları dış sistemler olduğu gibi, “zihinsel muhasebe” denilen, aile bütçelerini yapmak, ayarlamak ve uygulamak için kullandıkları iç kontrol sistemlerine de sahip oldukları belirtilmektedir. Zihinsel muhasebeyi anlamak aynı zamanda kamu politikasını da geliştireceği, tasarrufları teşvik etmek istiyorsak, harcama konusunda tahriklerin fazla olmayacağı bir zihinsel (ya da gerçek) hesaba yöneltmek önemli olacaktır olgusu vardır. “Sürüyü İzlemek” isimli üçüncü bölümde, sosyal etkilerin nasıl ve

neden ortaya çıktığını bazen piyasalarda ve politikalarda da büyük sosyal değişimlerin küçük bir sosyal dürtü sonucu meydana geldiği vurgulanmaktadır. Yazarlara göre bilgi ve çevre baskısından kaynaklı sosyal etkiler ve baskıların nedenleri olarak da “uyum sağlama” arzusu, pek çok grubun yerleşik ölçülere bağlı kalma eğilimi olarak “kolektif tutuculuk” ve bir geleneği veya uygulamayı sevdiğimiz veya savunabilir olduğu için değil sadece çoğunluğun sevdiğini düşündüğü için takip etme durumu “çoğulcu cehalet” terimleriyle açıklanmaktadır. “Dürtülmeye ne zaman ihtiyaç duyarız?” isimli dördüncü bölümünde ise, serbestçi ataerkil yönetimin altın kuralı olarak seçim mimarisinin kaçınılmaz etkilerinden dolayı insanların içinde buldukları durumu kolayca anlamakta zorluk çektikleri zaman hemen geri itilim yapmadıkları ve önlerindeki seçimleri kazanacaklarını deneyimlerle bağdaştırma problemi yaşamaları halinde iyi kararlar almakta güçlük çektiklerinde kolay kararlar almak için dürtüye ihtiyaç gösterecekleri belirtilmektedir. “Seçme Mimarisi” isimli son bölümde yazarlar “iNcentives (Teşvikler), Understand mappings (Planlamayı anlamak), Defaults (Defolar, ihmaller), Give feedback (bilgilendir), Expect error (hatayı bekle), Structure complex choices (Karmaşık seçimleri planla) şeklinde, satır başlarındaki harflerin NUDGES kelimesini oluşturduğunu dikkat çekerek tüketiciler için şeffaf olmayan ya da anlaşılmayan ve karmaşık gelen durumlarda daha iyi seçimler sağlayan bir “seçme mimarisi” taslağı açıklamaktadır. Thaler ve Sunstein “Kaydet, Değerlendir ve Alternatif Fiyatları Kıyasla” anlamı taşıyan RECAP dedikleri serbestçi ataerkil yönetim ile ilgili hükümet ödemeler düzenlemesi önermektedir.

*Kısım II: Para* bölümünde Econlar ve İnsanların çok farklı düşündükleri, tasarruf, yatırım yaparken ve borç alırken daha akıllıca davranması için neler yapmasını göstermek, ayrıca kamu ve özel sektör kurumlarının da insanları daha güvenli ve rahat bir yaşantıya kavuşturmak için o yönde uyararak ve dürtme konusunda bazı tavsiyelerin verildiği bu kısmın “Yarın Daha Çok Tasarruf Et” adlı ilk bölümünde, Thaler ve Sunstein, emeklilik için tasarruf yapma teorisinin oldukça basit ve güzel olmasına rağmen insanların çalışma hayatları boyunca ne kadar kazanacakları, emekli olduklarında ne kadar paraya ihtiyaç olacakları insanların buna uyup uymadıkları konusuna gelince ciddi sorunlar çıktığı, bu sorunlardan birincisi insanların ne kadar tasarruf yapmaları gerektiği gibi zor bir matematik problemini çözecek yeteneğe oldukları farz edilmesi, ikinci olarak da insanların ilgili planları yürütecek kadar yeterli iradeye sahip olmamaları şeklinde belirtilmiştir ve birer dürtü örneği olan iki tavsiyede bulunmuşlardır. Bu tavsiyelerden ilki tasarrufları otomatik yapmak adına çalışan kişi plana katılma hakkı kazandığı zaman, istemediğini belirten bir belge doldurmadığı takdirde, belli katkı payı ve koşullarla plana otomatik olarak katılacağını bildiren bir belgenin verildiği “Otomatik Kayıt”, ikincisi de katılımcıların maaş ve katılım payı artışları arasında bir eşleme sağlayan ve insanların harekete geçmesi için kayıp yaşamayacaklarını düşünmelerini teşvik eden ve insan davranışlarının temelini oluşturan psikolojik ilkelerle yakın

ilişkili olarak geliştirilmiş bir seçme-mimarisi sistemi olarak önerilen “Yarın Daha Çok Tasarruf Et” programıdır.

*Kısım III: Sağlık* bölümünde “Reçeteli İlaçlar: Göz Korkutmak için Part D”, “Organ Bağışları Nasıl Artırılır” ve “Dünyayı Kurtarmak” adlı üç alt başlıktan oluşan bu kısımda yazarlar doktorların çok önemli seçim mimarları olduğu ve insanların nasıl düşündüklerini anlarırsa, onların sağlıklı yaşam koşulları geliştirmek ve ömürlerini uzatmak için çok şey yapabileceklerini, “kapak ve e-ticaret” sistemi dedikleri, kirlilik yaratana belirli miktarda kapak kirletme hakkı gibi teşvik tabanlı sistemlerin seçme özgürlüğünü artıracığı örnekleri verilmiştir.

*Eserin Kısım IV: Özgürlük* bölümünde, Serbestçi ataerkil yönetimin özgürlüğe önem verdiği, insanların kendi yollarına gitmesini engelleyen yaklaşımlardan kuşku duydukları belirtilmektedir. Rekabetin çocuklara yarayacağı düşünülerek, eğitimde seçeneklerin artırılması, doktorların hasta özgürlüklerini kısıtlama mesajı vermeden tedavi sürecine yönelik motive etmesi hastanın tedaviye uyma olasılığının arttırdığının olumlu katkılar sağlayacağını belirtmişlerdir.

Eserin “*Uzattmalar ve İtirazlar*” isimli son ana kısmında, bağış kurumuna küçük bir bağış yapmak ve bunu her yıl artırmak isteyip istemediğini sorabilme temalı “*Yarın Daha Çok Ver*”; “*Hayırseverlik Borcu Kartı ve Vergi İndirimi*” isimli bağışları vergiden düşürme konulu program ve öfkeli anında mesaj gönderme sakın diyen “*Nezaket Kontrolü*” gibi dürtü yaratan bazı örnekler sıralanmıştır.

Thaler ve Sunstein’in “Dürtme: sağlık, zenginlik ve mutlulukla ilgili kararları uygulamak” adlı bu eseri, insanların nazıkçe dürtülerek kendileri için en iyi olanı seçerken dahi davranışlarında tamamen özgür olmalarını sağlayan ve daha kazançlı yönlere dürtecek özenli bir “seçim mimarisi” ile nasıl oluşturulabileceğini, mevcut politikaların basit bir şekilde ince ayarlanmasıyla pek çok sosyal faydanın sağlanabileceği konuları üzerine dikkat çekici niteliktedir.